

PSYCHOPATHY VS. EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PENITENTIARY RECIDIVISTS

Krzysztof NOWAKOWSKI

Institute of Psychology, Jagiellonian University, Krakow, Poland

Abstract

In our studies we tested the hypothesis that there is a correlation between psychopathy and emotional intelligence understood as the ability to recognise and distinguish emotions. The group of participants consisted of 30 male recidivists from the prison in Nowy Wiśnicz. Psychopathy was assessed using the Psychopathy Checklist Revised (PCL-R) by R. Hare. Emotional intelligence was assessed using the Scale of Emotional Intelligence – Faces (Skala Inteligencji Emocjonalnej – Twarze; SIE-T) by Matczak, Piekarska and Studniarek. The presented results demonstrate that among the tested prisoners there was a positive correlation between psychopathy and emotional intelligence. Prisoners with a higher emotional detachment factor of psychopathy were more accurate at recognition and distinction of emotional expression. These findings suggest that high EI might compensate for emotional detachment in psychopathy and let psychopaths exist in society. However, their relationships are based on manipulation and exploitation for their own profit.

Key words

Psychopathy; Emotional intelligence; Emotions.

Received 12 January 2009; accepted 24 April 2009

1. Introduction

Disturbances of the emotional sphere are among the basic characteristics of psychopathy. Both classical [3, 4] and contemporary [9] conceptions of psychopathic personality devote a lot of attention to the affective functioning of psychopaths. Usually authors agree that “damage” to emotional processes – which is specific for psychopathy – exists. In research devoted to aversive conditioning in psychopaths, Lykken [10, 11] showed the existence of a relation between psychopathy and emotional deficits in the area of experiencing anxiety and fear. Psychopaths are worse at anticipating punishment as a factor that inhibits actions, which causes fear of punishment to be insufficiently intense to be a factor which prevents antisocial behaviours. Irregularities in emotional functioning of

psychopaths, according to Fowles [cited by: 14], stem from a lack of balance between two neuronal structures – the behavioural activation system (BAS) and the behavioural inhibition system (BIS). These irregularities manifest themselves in too weak activation of behavioural inhibition (together) with an efficient or too sensitive system of behavioural activation. On an intra-psychic level this disproportion manifests itself, on the one hand, in a lack of remorse and feeling of guilt, retardation of moral development and difficulties in internalisation of social norms (“punishment system”) and, on the other, is responsible for impulsive searching for stimulations and a life orientation directed towards satisfaction of pleasures and drives (“reward system”).

Other studies suggest that psychopathy is connected with a specific deficit in so-called moral feel-

ings. Data obtained by Soderstrom [17] indicate that children with psychopathic tendencies are characterised by a low empathy demonstrated by problems in constructing theories of mind, indifference and emotional distance, as well as difficulties in accepting a perspective other than their own. Reports from longitudinal studies on emotions and moral development in recidivists [18] confirm that this group is characterised by a relatively low ability to empathise and feel shame and also presents a low level of moral reasoning. Hare [9] describes the emotions of psychopaths as “shallow” and “superficial”, and affective simplification together with inability to create interpersonal relations based on stable feelings is considered as one of the diagnostic indicators of psychopathic personality. According to Blair et al. [1], the deficit of empathy, typical of psychopathic personality, may be a result of a selective blockade in perception of stimuli of an emotional nature. Psychopaths demonstrate a lower reactivity to stimuli that evoke compassion and concern in a recipient (e.g. pictures presenting crying people) than non-psychopaths. Similar results were obtained by Patrick, Bradley and Lang [15], when analysing psycho-physiological reactions to the affective component of stimuli by means of a pattern of changes in the blinking reflex. In these authors’ research, control groups exhibited a regular, linear pattern of reaction of surprise (blinking reflex) – which was stronger during presentation of pleasant images, and weaker during presentation of unpleasant ones in comparison to neutral ones. Psychopaths exhibited a different pattern of reacting – the blinking reflex was weaker both when pleasant and unpleasant slides were presented in comparison to neutral pictures. Such results allow us to suppose that emotional deficits in psychopathy depend on damage to a specific filter which selects stimuli depending on their emotional value.

However, there are empirical data suggesting that although psychopaths are distinguished by a different style of emotional functioning, these differences are of a selective nature. Being incapable of experiencing empathy or a feeling of guilt, in situations of direct danger psychopaths react with fear (Fowles and Missel, [cited by: 2]). It was observed that psychopathy measured using Hare’s PCL scale correlates positively with the ability to accept the perspective of others [18]. This result was especially observable in the case of high results obtained for factor 1 of the PCL – “aggressive narcissism”. Moreover in research on the ability to recognise a facial expression in a situation of induction of a mood [6], a higher correctness in identification of emotions by persons with a higher indicator of psychopathy on factor 1 of the PCL scale

was observed. Thus, own emotional poorness of psychopathic individuals does not have to exclude the (preserved) ability to recognise emotions in other people or the possibility of emotional control and expression. The presented reports suggest that psychopathic persons have at their disposal some competences concerning knowledge on emotions. It seems that while demonstrating deficits in the emotional sphere, psychopaths should also be equipped with some characteristics or strategies that compensate for improper functioning of affective processes.

The concept of emotional intelligence enables us to look at emotions in psychopathy from a perspective which integrates psychological knowledge on cognitive and affective mechanisms and also enables us to explain the occurrence of specifically psychopathic characteristics, such as the ability of autopresentation and manipulating of others in the context of demonstrated emotional deficits. Emotional intelligence is a multidimensional, complex structure embracing a bundle of the following skills: appropriate perception, assessment and expression of emotions, access to feelings, ability to generate them in situations where they can support thinking, understanding of emotions and emotional knowledge, as well as ability to regulate emotions in order to facilitate emotional and intellectual development [16]. Emotional intelligence can also be defined as the ability to use knowledge about emotions and emotional competences to solve problems in the area of “myself – others”.

The relation between emotional intelligence and psychopathy was analysed by Pastwa-Wojciechowska [14] using four groups of examined persons: psychopaths, convicted persons, people with dissocial personality disorder (who break the law) and commandos (who do not break the law). Assessment of psychopathy was carried out with the use of the Hare PCL-R Scale, whilst to assess level of emotional intelligence, the Self Report Emotional Intelligence Test (SSEIT) by Schutte et al. was used. The highest level of emotional intelligence was obtained by psychopaths, whereas the lowest by persons with a psychiatric diagnosis of dissocial personality disorder. The obtained results correspond with a style of interpersonal functioning which is based on manipulation and making a positive impression on other people. The difference between psychopaths and non-psychopaths is that they use emotional intelligence in an instrumental way – to satisfy their own needs. Summarising the results of the research, the author observes that maybe psychopathy is mainly linked with a deficit of empathy understood as “co-feeling” or an ability to experience emotions whilst maintaining one’s ability to perceive

and differentiate affective states, if it serves in the realisation of one's own aspirations.

Malterer, Glass and Newman [13] examined the relation between psychopathy measured with Hare's PCL-R and particular components of emotional intelligence. On the basis of the Trait Meta-Mood Scale (TMMS) [14], the researchers separated out three dimensions of emotional intelligence:

- attention to feeling;
- clarity in discrimination of feeling, understood as an ability to identify, understand and differentiate own emotions;
- mood repair, namely the ability of examinees to regulate own mood and constructively deal with negative emotions.

The obtained results showed that the interpersonal – affective dimension of psychopathy (factor 1 on the PCL-R scale) was connected with a lower tendency to pay attention to emotions, whereas the impulsive-antisocial dimension of psychopathy (factor 2 on the PCL-R) occurred together with (demonstrations of) greater difficulties in regulation of own emotional states among examined psychopaths. In relation to the second of the distinguished components of emotional intelligence, studies showed that higher results in the interpersonal-affective dimension of psychopathy are a predictor of greater ability to identify and distinguish emotions. Higher results on the impulsive-antisocial factor were related with a low ability to recognise, understand and differentiate own emotions.

Searching for relationships between emotional intelligence and psychopathy from the perspective of the psychological cognitive and affect trend is a relatively new area of scientific interests. The undertaken research constitutes an attempt to find such a mechanism on a cognitive-emotional level of functioning, which compensates for and balances out deficits in feeling of anxiety, empathy or experiencing of emotions and makes it easier for psychopaths to realise a general life orientation aimed at making use of others. The research encompasses the relation between psychopathic personality and emotional intelligence in the area of one of its basic components – the ability to recognise emotional states.

2. Method

2.1. Examined persons

The research embraced 30 adult men – inmates of a prison in Nowy Wiśnicz, aged between 28 and 63. The average age of examinees was 40.46 ($SD = 14.18$).

Structuralised interviews were conducted preliminarily with 33 persons, three of whom did not, in the end, participate in the second part of the examination.

2.2. Research methods

2.2.1. R. Hare's Psychopathy Checklist

Psychopathy Checklist – revised, 2nd edition, is a 20-point scale used for measurement of psychopathy both for research and clinical purposes. The data needed to assess the level of psychopathy are obtained on the basis of a semi-structuralised interview with an examined person, and observation and analysis of accessible documentation. The PCL-R is made up of 20 items grouped into two basic factors: 1 – emotional detachment and 2 – socially deviant lifestyle. Each factor is composed of two dimensions, sub-factors (facets), respectively: interpersonal and emotional for factor 1 and behavioural and antisocial for factor 2.

The interpersonal facet is composed of four items: item 1 – glibness/superficial charm, item 2 – grandiose sense of self-worth, item 4 – pathological lying, item 5 – conning/manipulative. Within the emotional sub-factor there are four items: item 6 – lack of remorse or guilt, item 7 – shallow affect, item 8 – callous/lack of empathy, item 16 – failure to accept responsibility for own actions. In the behavioural factor there are 5 items: item 3 – need for stimulation/proneness to boredom, item 9 – parasitic lifestyle, item 13 – lack of realistic, long-term goals, item 14 – impulsivity, item 15 – irresponsibility. The antisocial factor also embraces 5 items: item 10 – poor behavioural control, item 12 – early behaviour problems, item 18 – juvenile delinquency, item 19 – revocation of conditional release, item 20 – criminal versatility.

Items 11 – “promiscuous sexual behaviour” and 17 – “many short-term marital relationships” are not components of any of the basic factors; however, they influence the general assessment of psychopathy.

Each PCL-R item is scored on a three point scale. If a given position of a scale does not correspond with personality characteristics and behaviours of the examined person, 0 points are scored. In cases where described characteristics are of low intensity, a score of 1 is ascribed, and if the item applies fully 2 points are scored. The range of points on the PCL-R scale is from 0 to 40, for factor 1 – 0–16 points, for factor 2 – 0–20 points, the remaining items – 0–4 points. Hare suggests the following outline method of assessment of intensity of psychopathic characteristics on the basis of overall results obtained on the PCL-R scale: 0–9 points – lack of psychopathic characteristics,

10–19 points – slight symptoms of psychopathy, 20–29 points – moderate psychopathy, 30–40 points – psychopathic personality.

2.2.2. Scale of Emotional Intelligence – Faces (SIE-T)

Scale of Emotional Intelligence – Faces (SIE-T, 2005) by A. Matczak, J. Piekarska and E. Studniarek is a testing tool designed to examine ability to recognise emotions on the basis of facial expressions. According to Salovey and Meyer's theory, this ability is one of the basic components of emotional intelligence. The test material is composed of 18 photographs of faces, expressing 8 positive and 10 negative emotional states. On nine photographs, the given emotions are expressed by a woman, and on the remaining nine, the emotions are expressed by a man. A (different) set of six names of emotions, both positive and negative, is attached to each photograph. The task of the examined person is to recognise whether a face present on a photograph expresses the listed emotions. Each of the emotions attributed to a given photograph is assessed by the examined person, who must choose one answer from: "expresses", "does not express", "it is difficult to say". The time allowed for answering is not limited. The total number of test positions amounts to 108 – 18 photographs × 6 names attributed to a particular photograph. The number of emotions in relation to which the answer "expresses" is correct varies from one to four, depending on the photograph. In the remaining cases, the correct answer is "does not express". For each correct answer, the examined person receives 1 point. Answers "it is difficult to say" are not scored. The maximal result on SIE-T is 108 points.

2.3. Research procedure

Research was conducted between April 8th and May 16th, 2008 in a prison in Nowy Wiśnicz. The prison in Nowy Wiśnicz is a closed penal institution with a semi-open wing and a therapeutic and addiction treatment ward for male prisoners. All persons agreed to participate in research. Participants were informed that the obtained results would only be used for scientific purposes and were assured of total anonymity. Examinations were conducted in a prison psychologist's consulting room located on one of the wards. Examined persons were individually escorted to a defined place by an education officer or one of the guards. The main part of the experiment (guided interview, SIE-T test) was conducted only in the presence of the person performing the research. At the first stage

a conversation was held with each of the examinees, based on questions contained in the PCL-R Interview Guide. In the second part of the examinations – conducted after a several day break – examinees sat the SIE-T test. The remaining data used to assess the level of psychopathy were obtained on the basis of observations during the interview and during the sitting of the test, and on the basis of analysis of case files and information on prisoners obtained from education officers.

3. Statistical analysis

Results were calculated with application of the statistical package Statistica v. 8.0. Parametric statistical techniques were used to verify the hypotheses: one-factor analysis of variance (Anova), r Pearson's coefficient of correlation and *post hoc* and t-Student tests. The criteria proposed by Hare were used to divide examinees into three groups according to degree of intensity of psychopathic traits (which was necessary for further analyses) [6]. As a result, three groups were obtained: low level (10–19 points on the PCL, $n = 9$), average level (20–29 points on the PCL, $n = 11$), high level of psychopathy (30–40 points on the PCL, $n = 10$). The average result obtained on the PCL scale by all examined persons was 24.07 points out of 40 (range: 13–35 points). The average result obtained on the SIE-T test in the group of examinees ($n = 30$) was 61.27 points out of 108 (range: 42–78).

4. Results

The highest results on the scale of emotional intelligence were obtained by the group with a high intensity of psychopathy ($F = 6.272$; $p = 0.006$). The obtained relation is presented in Figure 1. Statistically significant differences occurred between groups of an average and high level of PCL, and between groups with a high and low level of PCL (Table I). Results for factor 1 of the PCL ($n = 30$) correlated with results obtained on the scale of emotional intelligence at the level of $r = 0.66$. The obtained positive correlation was statistically significant ($p < 0.05$). The results for the interpersonal sub-factor ($n = 30$) correlated with results obtained on the scale of emotional intelligence on the level of $r = 0.64$. The obtained positive correlation was statistically significant ($p < 0.05$). Results for the emotional facet of PCL ($n = 30$) correlated with results obtained on the scale of emotional intelligence at the level of $r = 0.55$. The obtained positive correlation was statistically significant ($0 < 0.05$). The difference be-

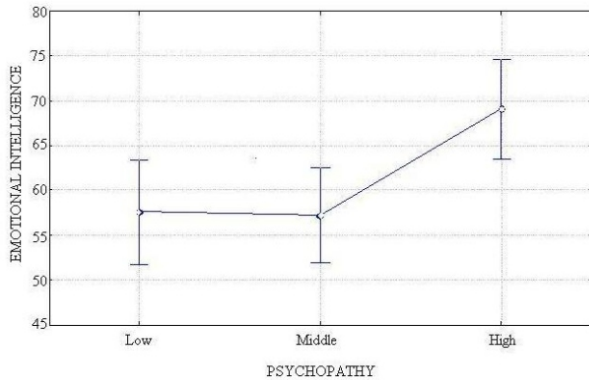

Fig. 1. Correlation between psychopathy and emotional intelligence.

tween the obtained correlations for the interpersonal and emotional facets turned out to be statistically insignificant. No correlation was observed between results for factor 2 of PLC ($n = 30$) and results obtained on the scale of emotional intelligence (EI) ($r = -0.03$ – statistically insignificant). The obtained negative correlation between behavioural facet and results obtained on the scale of emotional intelligence on the level of $r = -0.24$ turned out to be statistically insignificant. The obtained correlations between particular components of psychopathy (PCL) and results on the scale of emotional intelligence are presented in table II. Statistically significant results are marked in bold ($p < 0.05$).

TABLE I. RESULTS OF *POST-HOC* TEST FOR CORRELATIONS BETWEEN PSYCHOPATHY AND EMOTIONAL INTELLIGENCE

Psychopathy (PCL-R)	(1) 57.566	(2) 57.182	(3) 69.100
Low level (1)	–	0.995376	0.021533
Middle level (2)	0.995376	–	0.011902
High level (3)	0.021533	0.011902	–

5. Discussion of results

The presented research on the relation between psychopathy and emotional intelligence among male prisoners showed that a greater intensity of psychopathic characteristics co-occurs with greater possibilities of recognition, differentiation and naming of emotions of other people. Such a relation is concordant with results of research by Pastwa-Wojciechowska

TABLE II. CORRELATIONS BETWEEN DIMENSIONS OF THE PCL-R (FACTOR 1: INTERPERSONAL-AFFECTIVE CHARACTERISTICS, FACTOR 2: IMPULSIVE-ANTISOCIAL BEHAVIOUR, INTERPERSONAL FACET, EMOTIONAL/AFFECTIVE FACET AND BEHAVIOURAL FACET) AND EMOTIONAL INTELLIGENCE (EI)

	PCL-1	PCL-2	PCL-INT	PCL-EM	PCL-BEH
EI	0.66	-0.03	0.64	0.55	-0.24

[14] where imprisoned psychopaths also constituted the group with the highest indicator of emotional intelligence. The observed positive relation between emotional intelligence and psychopathy among prisoners suggests occurrence of some mechanism which compensates for emotional deficits in the psychopathic personality. The preserved ability to recognise emotions in interpersonal relations may counterbalance psychopaths' lack of ability of empathic experiencing of emotions of others, and their own, shallow emotionality. Cleckley and Hare observe that psychopathic persons are able to feign particular affective states, but this expression has no basis in their subjective experience. Psychopaths thus seem to have at their disposal some ability which embraces knowledge concerning expression of emotions and rules of this expression. Contacts with others are sustained thanks to use of this ability. Knowledge of emotions enables psychopaths to imitate particular affective states, and allows them to verbally demonstrate emotions and feelings in a way that is appropriate to a situation.

The obtained result does not answer the question as to whether psychopaths differ in terms of recognising emotions from persons who do not demonstrate psychopathic tendencies. Research on the ability to recognise facial expressions by psychopaths cited here [6, compare 7] suggests that this group is characterised by a generally weaker ability to differentiate emotions. In order to clarify the issue of whether psychopathic individuals are different from other persons in their ability to recognise emotions, further analyses must be carried out, taking into account a reference group of persons without psychopathic characteristics who do not break the law.

The research also showed that a higher level of emotional intelligence was connected mainly with factor 1 of PCL – the interpersonal-affective factor. In the diagnostic model proposed by Hare, psychopaths do not constitute a homogenous group, which is con-

firmed by profiles of psychopathy on the PCL-R scale. Those persons who are to a higher degree characterised by a particular – typical for psychopathy – pattern of affective-interpersonal functioning (with intensification of such characteristics as a lack of empathy or pathological lying) than an impulsive style of life – connected with a tendency to break the law – seem to be the most emotionally intelligent. Domination of this pattern, defined by factor 1, may be found amongst Cleckley's "psychopaths in suits"; however, this issue is beyond the scope of this research. Most probably for these individuals, emotional intelligence, and maybe even high intelligence, allows them to exist in society without collisions with the law. The nature of the relation: psychopathy – emotional intelligence shown in this paper is consistent with the assumption concerning the existence of a non-criminogenic group of persons with psychopathic disorder. To help understand the phenomenon of psychopathy it would be extremely useful to conduct research on this specific population, which until now has successfully avoided empirical analyses. Some characteristics of psychopathic personality connected with the ability to accurately assess other people seem to be useful for functioning in the world of business, politics or uniformed services. Further research on the relation between emotional intelligence and psychopathy embracing non-penal groups and "potentially" psychopathic persons could also supply some arguments in favour of the diagnostic separateness of psychopathic personality from antisocial or dissocial personality [compare: 5].

From the practical point of view, the results of the conducted research may be of use when planning resocialisation and therapeutic influences. Prisoners with a high intensity of psychopathy use emotional intelligence in an instrumental way, and use knowledge on emotions for egoistic satisfaction of their own needs, and not to build proper interpersonal relations. That is why therapeutic and correctional programmes designed for psychopaths should – to a greater extent – take into account their cognitive resources in the field of knowledge about emotions rather than concentrate on evoking sympathy and empathy in these persons.

References

1. Blair R. J., Jones L., Clark F. [et al.], The psychopathic individual: A lack of responsiveness to distress cues, *Psychophysiology* 1997, 34, 192–198.
2. Carson R. C., Butcher J. N., Mineka S., *Psychologia zaburzeń*, t. 1, GWP, Gdańsk 2003.
3. Cleckley H. M., *The mask of sanity*, Mosby, St. Louis 1941.
4. Cleckley H. M., *The mask of sanity*, Mosby, St. Louis 1985.
5. Cooke D. J., Michie C., Refining the construct of psychopathy: towards a hierarchical model, *Psychological Assessment* 2001, 13, 171–188.
6. Habel U., Kuhn E., Salloum J. B. [et al.], Emotional processing in psychopathic personality, *Aggressive Behavior* 2002, 28, 394–400.
7. Hastings M. E., Tangney J. P., Stuewig J., Psychopathy and identification of facial expressions of emotion, *Personality and Individual Differences* 2008, 44, 1474–1483.
8. Hare R. D., *The Hare Psychopathy Checklist-Revised, Manual*, Multi-Health Systems, Toronto 2003.
9. Hare R. D., *Psychopaci są wśród nas*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.
10. Lykken D. T., A study of anxiety in the sociopathic personality, *Journal of Abnormal and Social Psychology* 1957, 55, 6–10.
11. Lykken D. T., *The antisocial personalities*, L. Erlbaum, Hillsdale, New Jersey 1995.
12. Matczak A., Piekarska J., Studniarek E., *Skala Inteligencji Emocjonalnej – Twarze (SIE-T)*, Warszawa, Pracownia Testów Psychologicznych, Warszawa 2005.
13. Malterer M. B., Glass S. J., Newman J. P., Psychopathy and trait emotional intelligence, *Personality and Individual Differences* 2008, 44, 735–745.
14. Pastwa-Wojciechowska B., *Naruszanie norm prawnych w psychopatii. Analiza kryminologiczno-psychologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004.
15. Patrick C. J., Cuthbert B. N., Lang P. J., Emotion in the criminal psychopath: Startle reflex modulation, *Journal of Abnormal Psychology* 1993, 102, 82–92.
16. Salovey P., Sluyter D. J., *Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna*, Rebis, Poznań 1999.
17. Soderstrom H., Psychopathy as a disorder of empathy, *European Child and Adolescent Psychiatry* 2003, 12, 249–252.
18. Tangney J. P., Stuewig J., Mashek D. J., Moral emotions and moral behavior, *Annual Review of Psychology* 2007, 58, 345–372.

Corresponding author

Krzysztof Nowakowski
Instytut Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego
al. Mickiewicza 3
PL 31-120 Kraków
e-mail: nowakowski81@gmail.com

PSYCHOPATIA A INTELIGENCJA EMOCJONALNA U RECYDYWISTÓW PENITENCJARNYCH

1. Wprowadzenie

Zaburzenia sfery emocjonalnej należą do podstawowych charakterystyk psychopatii. Zarówno klasyczne [3, 4], jak i współczesne [9] koncepcje osobowości psychopatycznej wiele uwagi poświęcają funkcjonowaniu afektywnemu psychopatów. Na ogół autorzy są zgodni co do istnienia specyficznego dla psychopatii „uszkodzenia” procesów emocjonalnych. W badaniach nad warunkowaniem awersyjnym u psychopatów Lykken [10, 11] wskazał na występowanie związku pomiędzy psychopatią a deficytami emocjonalnymi w zakresie odczuwania lęku i strachu. Psychopaci gorzej antycypują karę jako czynnik hamujący działanie, co powoduje, iż lęk przed karą nie jest u nich wystarczająco wyraźny, by stanowić czynnik powstrzymujący od antyspołecznych zachowań. Nieprawidłowości w funkcjonowaniu emocjonalnym psychopatów, zdaniem Fowlesa [za: 14], wynikają z braku równowagi pomiędzy dwoma układami neuronalnymi – behawioralnym systemem aktywacji (BAS – ang. behavioural activation system) oraz behawioralnym systemem hamowania (BIS – ang. behavioural inhibition system). Zakłócenia polegają na zbyt słabym działaniu behawioralnego hamowania przy sprawnym lub nadmiernie wrażliwym systemie aktywacji behawioralnej. Na poziomie intrapsychoicznym dysproporcja ta manifestuje się z jednej strony brakiem wyrzutów sumienia i poczucia winy, opóźnieniem w rozwoju moralnym i trudnościami w zinternalizowaniu norm społecznych („układ kary”), z drugiej – odpowiada za impulsywne poszukiwanie doznań oraz orientację życiową nakierowaną na zaspokajanie przyjemności i popędów („układ nagrody”).

Inne badania sugerują, że psychopatia wiąże się ze swoistym deficytem w zakresie tzw. uczuć moralnych. Dane uzyskane przez Soderstrom [17] wskazują, iż dzieci z tendencjami psychopatycznymi cechuje niska empatia wyrażana problemami w konstruowaniu teorii umysłu, obojętnością i dystansem emocjonalnym, a także trudnościami w przyjmowaniu innej niż ich własna perspektywy. Doniesienia z longitudinalnych studiów nad emocjami i rozwojem moralnym u więźniów recydywistów [18] potwierdzają, że grupa ta odznacza się względnie niewielką zdolnością do empatii i odczuwania wstydu oraz prezentuje niski poziom rozumowania moralnego. Hare [9] opisuje emocje psychopatów jako „płytkie” i „powierzchnowe”, a splotenie afektywne wraz z niezdolnością tworzenia relacji interpersonalnych opartych na stabilnych uczuciach uznaje za jeden ze wskaźników diagnostycznych osobowości psychopatycznej. Zdaniem Blair i in. [1] charakterystyczny dla osobowości psycho-

patycznej deficyt empatii może być wynikiem selektywnej blokady w odbiorze bodźców o treści emocjonalnej. Psychopaci przejawiają niższą reaktywność na sygnały budzące w odbiorcy współczucie i troskę (np. zdjęcia przedstawiające płaczących ludzi) niż niepsychopaci. Podobne rezultaty uzyskali Patrick, Bradley i Lang [15], analizując psychofizjologiczne reakcje na afektywną wartość bodźców za pomocą wzorca zmian w odruchu mrugania. W badaniach tych autorów grupy kontrolne prezentowały prawidłowy, liniowy wzorec reakcji zaskoczenia (odruch mrugania) – silniejszy podczas prezentowania przyjemnych i słabszy podczas nieprzyjemnych zdjęć w porównaniu do neutralnych. Psychopaci wykazywali odmienny wzorec reagowania – odruch mrugania był słabszy, zarówno w czasie prezentacji przyjemnych, jak i nieprzyjemnych slajdów w zestawieniu z obrazami neutralnymi. Takie wyniki pozwalają przypuszczać, że deficyty emocjonalne w psychopatii zależą od uszkodzenia specyficznego filtra selekcjonującego bodźce pod kątem ich wartości emocjonalnej.

Istnieją dane empiryczne sugerujące jednak, że o ile psychopatów wyróżnia odmienny styl funkcjonowania emocjonalnego, o tyle różnice te mają charakter wybiórczy. Będąc niezdolni do doświadczenia empatii czy poczucia winy, w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia psychopaci reagują strachem (Fowles i Missel, [za: 2]). Zauważono, że psychopatia mierzona za pomocą skali PCL Hare’a pozytywnie koreluje z umiejętnością przyjmowania perspektywy innych [18]. Efekt ten był wyraźny zwłaszcza w sytuacji wysokich wyników uzyskanych w czynniku 1. PCL – „emocjonalna obojętność”. Ponadto w badaniach nad zdolnością rozpoznawania ekspresji mimicznej w warunkach indukowania nastroju [6] zaobserwowano również większą poprawność w identyfikowaniu emocji przez osoby z wyższym wskaźnikiem psychopatii w obrębie czynnika 1. skali PCL. Własne ubóstwo emocjonalne jednostek psychopatycznych nie musi zatem wykluczać zachowanej zdolności do rozpoznawania emocji u innych ludzi czy też możliwości kontroli i ekspresji emocjonalnej. Zaprezentowane doniesienia sugerują, iż osoby psychopatyczne dysponują pewnymi kompetencjami dotyczącymi wiedzy o emocjach. Wydaje się, iż wykazując deficyty w sferze emocjonalnej, psychopaci powinni być także wyposażeni w jakieś właściwości lub strategie kompensujące nieprawidłowe funkcjonowanie procesów afektywnych.

Pojęcie inteligencji emocjonalnej umożliwia spojrzenie na emocje w psychopatii z perspektywy integrującej psychologiczną wiedzę o mechanizmach poznawczych i afektywnych oraz pozwala wyjaśnić występowanie spe-

cyficznie psychopatycznych cech, takich jak zdolność do autoprezentacji i manipulowania innymi w kontekście ujawnianych deficytów emocjonalnych. Inteligencja emocjonalna jest wielowymiarową, złożoną strukturą obejmującą wiązkę następujących umiejętności: właściwej percepcji, oceny i wyrażania emocji, dostępu do uczuć, zdolności ich generowania w momentach, gdy mogą wspomóc myślenie, rozumienia emocji i wiedzy emocjonalnej oraz umiejętność regulowania emocji tak, by wspomagać rozwój emocjonalny i intelektualny [16]. Inteligencję emocjonalną można również ujmować jako zdolność do wykorzystania wiedzy o emocjach i kompetencji emocjonalnych do rozwiązywania problemów w relacji „ja – inni”.

Zależność pomiędzy inteligencją emocjonalną a psychopatią Pastwa-Wojciechowska [14] analizowała z wykorzystaniem czterech grup badanych: psychopatów, skazanych, osób z dysocjalnym zaburzeniem osobowości (naruszający normy prawne) i komandosów (nienaruszających norm prawnych). Pomiaru psychopatii dokonano, używając skali PCL-R Hare'a; do określenia poziomu inteligencji emocjonalnej wykorzystano Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej (INTE), Schutte i in. Najwyższy poziom inteligencji emocjonalnej uzyskali psychopaci, natomiast najniższy osoby z psychiatryczną diagnozą dysocjalnego zaburzenia osobowości. Uzyskany wynik koresponduje ze stylem funkcjonowania interpersonalnego psychopatów opartym na manipulacji i wywieraniu pozytywnego wrażenia na otoczeniu. Różnica między psychopatami a niepsychopatami polega na tym, iż posługują się oni inteligencją emocjonalną instrumentalnie – w celu zaspokojenia swoich potrzeb. Podsumowując wyniki badań, autorka zauważa, że być może psychopatia związana jest głównie z deficytem empatii rozumianej jako „współodczuwanie” czy zdolność doświadczenia emocji przy zachowanej umiejętności spostrzegania i różnicowania stanów afektywnych, jeżeli służy ona realizacji własnych dążeń.

Malterer, Glass i Newman [13] badali relację pomiędzy psychopatią mierzoną PCL-R Hare'a a poszczególnymi komponentami inteligencji emocjonalnej. Na podstawie testu TMMS (Trait Meta-Mood Scale), Salovey i in., badacze wyodrębnili trzy wymiary inteligencji emocjonalnej:

- zwracanie uwagi na własne emocje (ang. attention to feeling);
- umiejętność rozróżniania emocji (ang. clarity in discrimination of feeling) rozumiana jako zdolność do identyfikowania, rozumienia i rozróżnianiu własnych emocji;
- umiejętność regulacji własnych emocji (ang. mood repair), czyli czy badani potrafią regulować swój nastrój i konstruktywnie radzić sobie z negatywnymi emocjami.

Uzyskane wyniki wykazały, że interpersonalno-afektywny wymiar psychopatii (czynnik 1. skali PCL-R) wiązał się z mniejszą tendencją do zwracania uwagi na emocje, natomiast impulsywno-antyspołeczny wymiar psychopatii (czynnik 2. PCL-R) występował z przejawianiem większych trudności w regulacji własnych stanów emocjonalnych wśród badanych psychopatów. W odniesieniu do drugiego z wyróżnionych komponentów inteligencji emocjonalnej badania wykazały, iż wyższe wyniki w interpersonalno-afektywnym wymiarze psychopatii są predyktorem większej umiejętności identyfikowania i rozróżniania emocji. Wyższe wyniki w czynniku impulsywno-antyspołecznym wiązały się z niską zdolnością do rozpoznawania, rozumienia i różnicowania własnych emocji.

Poszukiwanie związków łączących inteligencję emocjonalną i psychopatię z perspektywy psychologicznego nurtu poznawczego i afektywnego (ang. cognitive and affect) stanowi stosunkowo świeży obszar naukowych zainteresowań. Podjęte badania stanowią próbę odnalezienia na poznawczo-emocjonalnym poziomie funkcjonowania takiego mechanizmu, który zarówno kompensuje, wyrównuje deficyty w zakresie odczuwania lęku, empatii czy doświadczenia emocji, jak i ułatwia psychopatom realizowanie ogólnej orientacji życiowej nastawionej na wykorzystywanie innych. Badania obejmują relację pomiędzy osobowością psychopatyczną a inteligencją emocjonalną w zakresie jednego z jej podstawowych komponentów – zdolności do rozpoznawania stanów emocjonalnych.

2. Metoda

2.1. Osoby badane

Badaniami zostało objętych 30 dorosłych mężczyzn – więźniów Zakładu Karnego w Nowym Wiśniczu w przedziale wiekowym 28–63 lata. Średni wiek badanych wynosił 40,46 lat ($SD = 14,18$). Wywiady strukturalizowane przeprowadzono wstępnie z 33 osobami, z których ostatecznie trzy nie wzięły udziału w drugiej części badania.

2.2. Metody badawcze

2.2.1. Skala obserwacyjna skłonności psychopatycznych R. Hare'a

Skala obserwacyjna skłonności psychopatycznych PCL-R R. Hare'a jest 20-punktową skalą służącą do pomiaru psychopatii zarówno w celach badawczych, jak i klinicznych. Dane konieczne do oszacowania poziomu psychopatii uzyskiwane są na podstawie wpółustukturyzowanego wywiadu przeprowadzanego z badanym, obserwacji oraz analizy dostępnej dokumentacji. PCL-R

tworzy 20 itemów (pozycji) pogrupowanych w dwa podstawowe czynniki (ang. factors): 1 – chłód emocjonalny i 2 – antysocjalność. Każdy czynnik składa się z dwóch wymiarów, subczynników (ang. facet), odpowiednio: interpersonalnego i emocjonalnego dla czynnika 1 oraz behawioralnego i antyspołecznego dla czynnika 2.

W skład subczynnika interpersonalnego wchodzi cztery itemy: item 1 – powierzchowny urok osobisty, item 2 – wyolbrzymione poczucie własnej wartości, item 4 – patologiczna kłamliwość, item 5 – dążenie do przewodzenia przez manipulowanie. W skład subczynnika emocjonalnego wchodzi cztery itemy: item 6 – brak poczucia winy i wyrzutów sumienia, item 7 – płytko, powierzchowna uczuciowość, item 8 – brak wrażliwości i empatii, item 16 – brak poczucia odpowiedzialności. Czynnik behawioralny zawiera 5 itemów: item 3 – zwiększone zapotrzebowanie na stymulację i podatność na znużenie, item 9 – pasożytniczy styl życia, item 13 – brak realistycznych, długoterminowych celów, item 14 – impulsywność, item 15 – nieodpowiedzialność (lekkomyślność). Czynnik antyspołeczny zawiera również 5 itemów: item 10 – słaba kontrola zachowania, item 12 – trudności wychowawcze w dzieciństwie, item 18 – przestępczość w okresie niepełnoletności, item 19 – poważne naruszenie zwolnienia warunkowego, item 20 – kryminalna wszechstronność.

Itemy nr 11 – „promiskuityzm” i 17 – „liczne, krótkotrwałe związki partnerskie” nie są składnikami żadnego z podstawowych czynników, mają jednak wpływ na ocenę ogólną psychopatii.

Dla każdego PCL-R dokonuje się szacowania punktów. Jeżeli dana pozycja skali nie odpowiada właściwościom osobowościowym i zachowaniom badanego, przyznaje się 0 punktów. W przypadku, gdy opisywane właściwości występują w nieznacznym nasileniu, ocena wynosi 1, natomiast gdy właściwości te mają wyraźny charakter cechy osobowości i trwałej tendencji reagowania, przyznaje się 2 punkty. Rozpiętość punktowa w skali PCL-R wynosi od 0 do 40; dla czynnika 1 – 0–16 punktów, dla czynnika 2 – 0–20 punktów, pozostałe itemy – 0–4 pkt. Hare sugeruje następujący ramowy sposób oceny natężenia cech psychopatycznych na podstawie wyników sumarycznych uzyskanych w PCL-R: 0–9 punktów – brak cech psychopatycznych, 10–19 punktów – nieznaczące symptomy psychopatii, 20–29 punktów – umiarkowana psychopatia, 30–40 punktów – osobowość psychopatyczna.

2.2.2. Skala Inteligencji Emocjonalnej – Twarze (SIE-T)

Skala Inteligencji Emocjonalnej – Twarze (SIE-T, 2005) autorstwa A. Matczak, J. Piekarskiej i E. Studniarek, jest narzędziem testowym przeznaczonym do badania umiejętności rozpoznawania emocji na podstawie eks-

presji mimicznej. Zgodnie z koncepcją Saloveya i Meyera, zdolność tę uważa się za jeden z podstawowych komponentów inteligencji emocjonalnej. Materiał testowy stanowi 18 fotografii twarzy wyrażających 8 pozytywnych i 10 negatywnych stanów emocjonalnych. Na dziewięciu fotografiach dane emocje wyraża kobieta, na pozostałych dziewięciu emocje prezentowane są przez mężczyznę. Każdej fotografii przypisany jest inny zestaw sześciu nazw emocji, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Zadaniem badanego jest rozpoznanie, czy widoczna na fotografii twarz wyraża wymienione emocje. Każdą z sześciu przypisanych do zdjęcia emocji ocenia się, zaznaczając odpowiedź „wyraża”, „nie wyraża”, „trudno powiedzieć”. Czas udzielania odpowiedzi nie jest ograniczony. Łączna liczba pozycji testowych wynosi 108 – 18 fotografii – 6 nazw przypisanych do poszczególnej fotografii. Liczba emocji, w odniesieniu do których właściwa jest odpowiedź „wyraża”, waha się w zależności od fotografii od jednej do czterech. W pozostałych wypadkach poprawne są odpowiedzi „nie wyraża”. Za każdą prawidłową odpowiedź badany uzyskuje 1 punkt. Odpowiedzi „trudno powiedzieć” nie są punktowane. Maksymalny wynik w SIE-T wynosi 108 punktów.

2.3. Procedura badawcza

Badania przeprowadzono od 8 kwietnia do 16 maja 2008 r. na terenie zakładu karnego w Nowym Wiśniczu. Zakład karny w Nowym Wiśniczu jest zakładem penitencjarnym zamkniętym z oddziałem półotwartym i terapeutyczno-odwykowym przeznaczonym dla mężczyzn recydywistów. Wszystkie osoby wyraziły zgodę na wzięcie udziału w badaniach. Uczestnicy zostali poinformowani o wykorzystaniu otrzymanych wyników wyłącznie w celach naukowych oraz zapewnieni o całkowitej anonimowości. Miejszem badań był pokój psychologa więziennego znajdujący się na jednym z oddziałów. Badani byli pojedynczo doprowadzani do wyznaczonego miejsca przez wychowawcę lub strażnika więziennego. Zasadniczą część eksperymentu (ukierunkowany wywiad, test SIE-T) odbywała się tylko w obecności osoby przeprowadzającej badania. W pierwszym etapie z każdym badanym przeprowadzono rozmowę opartą na pytaniach zawartych w instrukcji wywiadu PCL-R. W drugiej części badań, realizowanej w kilkudniowym odstępie czasowym, osoby badane wypełniały test SIE-T. Pozostałe dane zastosowane do oszacowania poziomu psychopatii zostały uzupełnione na podstawie obserwacji w trakcie wywiadu i wykonywania testu, analizy akt oraz informacji na temat skazanych uzyskanych od wychowawców.

3. Analiza statystyczna

Wyniki obliczono przy zastosowaniu pakietu statystycznego Statistica v. 8.0. Do weryfikacji postawionych hipotez zostały wykorzystane parametryczne techniki statystyczne: jednoczynnikowa analiza wariancji (Anova), współczynnik korelacji r Pearsona oraz testy *post hoc* i t-Studenta. Niezbędnego w dalszej części analiz podziału badanych na trzy grupy różniące się stopniem nasilenia cech psychopatycznych dokonano, używając kryteriów zaproponowanych przez Hare'a [6]. W rezultacie otrzymano trzy grupy: niski poziom (10–19 punktów PCL, $n = 9$), średni poziom (20–29 punktów PCL, $n = 11$), wysoki poziom psychopatii (30–40 punktów PCL, $n = 10$). Średni wynik uzyskany w skali PCL dla wszystkich badanych był równy 24,07 punktów na 40 (zakres: 13–35 punktów). Średni wynik uzyskany w teście SIE-T w wyjściowej grupie badanych ($n = 30$) wynosił 61,27 punktów na 108 (zakres: 42–78).

4. Wyniki

Najwyższe wyniki w skali inteligencji emocjonalnej uzyskała grupa o wysokiej intensywności psychopatii ($F = 6,272$; $p = 0,006$). Uzyskaną zależność przedstawia rycina 1. Istotne statystycznie różnice wystąpiły między grupami średni – wysoki poziom PCL oraz wysoki – niski poziom PCL (tabela I). Wyniki czynnika PCL-1 ($n = 30$) korelowały z wynikami uzyskanymi w skali inteligencji emocjonalnej na poziomie $r = 0,66$. Otrzymana dodatnia korelacja była istotna statystycznie ($p < 0,05$). Wyniki w subczynniku interpersonalnym ($n = 30$) korelowały z wynikami uzyskanymi w skali inteligencji emocjonalnej na poziomie $r = 0,64$. Otrzymana dodatnia korelacja była istotna statystycznie ($p < 0,05$). Wyniki subczynnika emocjonalnego PCL ($n = 30$) korelowały z wynikami uzyskanymi w skali inteligencji emocjonalnej na poziomie $r = 0,55$. Otrzymana dodatnia korelacja była istotna statystycznie ($0 < 0,05$). Różnica między uzyskanymi korelacjami w zakresie subczynnika interpersonalnego i emocjonalnego okazała się nieistotna statystycznie. Pomiędzy wynikami w czynniku PCL-2 ($n = 30$) i wynikami uzyskanymi w skali inteligencji emocjonalnej (EI) nie zanotowano korelacji ($r = -0,03$ – nieistotna statystycznie). Uzyskana ujemna korelacja pomiędzy subczynnikiem behawioralnym a wynikami uzyskanymi w skali inteligencji emocjonalnej na poziomie $r = -0,24$ okazała się nieistotna statystycznie. Zestawienie otrzymanych korelacji poszczególnych składowych psychopatii (PCL) z wynikami w skali inteligencji emocjonalnej przedstawia tabela II. Pogrubioną czcionką oznaczono wyniki istotne statystycznie ($p < 0,05$).

5. Dyskusja wyników

Zaprezentowane badania nad związkiem psychopatii z inteligencją emocjonalną wśród więźniów recydywistów wykazały, iż większe nasilenie cech psychopatycznych współwystępuje z większymi możliwościami rozpoznawania, różnicowania i nazywania emocji innych ludzi. Taka zależność pozostaje zgodna z rezultatami badań Pastwy-Wojciechowskiej [14], w których odbywający karę pozbawienia wolności psychopaci także stanowili grupę o najwyższym wskaźniku inteligencji emocjonalnej. Zaobserwowany pozytywny związek inteligencji emocjonalnej z psychopatią wśród więźniów sugeruje występowanie pewnego mechanizmu kompensującego deficyty emocjonalne w osobowości psychopatycznej. Zachowana zdolność do rozpoznawania emocji w relacjach interpersonalnych może równoważyć brak umiejętności empatycznego doświadczenia emocji innych oraz własną, splotoną emocjonalność. Cleckley i Hare zauważają, iż osoby psychopatyczne potrafią markować określone stany afektywne, jednak ekspresja ta nie ma podstaw w subiektywnym doświadczeniu. Wydaje się zatem, że psychopaci dysponują pewną umiejętnością, która obejmuje wiedzę dotyczącą ekspresji emocji i reguł ich ujawniania. Kontakty z innymi utrzymywane są dzięki zastosowaniu tej umiejętności. Wiedza o emocjach umożliwia psychopatom imitowanie określonych stanów afektywnych, pozwala werbalnie okazywać emocje oraz wyrażać uczucia adekwatnie do sytuacji.

Uzyskany wynik nie daje odpowiedzi na pytanie, czy psychopaci różnią się pod względem rozpoznawania emocji u osób nieprzejawiających skłonności psychopatycznych. Przytoczone badania nad zdolnością rozpoznawania ekspresji mimicznej przez psychopatów [6, por. 7] sugerują, że grupę tą cechuje ogólnie słabsza umiejętność różnicowania emocji. Wyjaśnienie zagadnienia, czy jednostki psychopatyczne różnią się od innych ludzi pod względem umiejętności rozpoznawania emocji, wymaga dalszych analiz z uwzględnieniem porównawczej grupy osób bez cech psychopatycznych i nienaruszających norm prawnych.

Badania wykazały ponadto, że wyższy poziom inteligencji emocjonalnej związany był głównie z czynnikiem 1. PCL: interpersonalno-emocjonalnym. W modelu diagnostycznym zaproponowanym przez Hare'a, psychopaci nie stanowią jednorodnej grupy, co potwierdzają profile psychopatii w skali PCL-R. Najbardziej inteligentne emocjonalnie wydają się zatem osoby w większym stopniu charakteryzowane przez pewien typowy dla psychopatii wzorzec funkcjonowania afektywno-interpersonalnego (z nasileniem takich cech, jak brak empatii czy patologiczna kłamliwość) niż impulsywny styl życia połączony ze skłonnością do łamania norm prawnych. Dominację tego wzorca, określanego przez czynnik 1., można przypisać „psychopatom w garniturach”

Cleckleya, pozostającym poza obszarem niniejszych badań. Prawdopodobnie jednostkom tym wysoka inteligencja emocjonalna, a być może i wysoka inteligencja ogólna, pozwala na funkcjonowanie społeczne niewchodzące w kolizję z prawem. Wykazany w niniejszym opracowaniu charakter zależności psychopatia – inteligencja emocjonalna jest spójny z założeniem o istnieniu niekryminalnej grupy osób zaburzonych psychopatycznie. Niezwykle cenne dla zrozumienia fenomenu psychopatii byłoby przeprowadzenie badań na tej specyficznej populacji, która, jak do tej pory, skutecznie umyka analizom empirycznym. Pewne właściwości osobowości psychopatycznej połączone z umiejętnością trafnej oceny innych ludzi wydają się przydatne dla funkcjonowania w świecie biznesu, polityki czy służb mundurowych. Dalsze badania nad związkiem inteligencji emocjonalnej i psychopatii obejmujące grupy niepenitencjarne oraz „potencjalnie” psychopatyczne mogłyby także dostarczyć argumentów przemawiających za odrębnością diagnostyczną osobowości psychopatycznej od antyspołecznej czy dysocjalnej [por. 5].

Z praktycznego punktu widzenia wyniki przeprowadzonych badań mogą znaleźć zastosowanie przy planowaniu oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych. Więźniowie o dużym nasileniu psychopatii posługują się inteligencją emocjonalną w sposób instrumentalny, a wiedzę o emocjach wykorzystują do egoistycznego zaspokajania swoich potrzeb, nie do budowania prawidłowych relacji międzyludzkich. Dlatego programy terapeutyczno-korekcyjne obejmujące psychopatów powinny w większym stopniu uwzględniać ich zasoby poznawcze w zakresie wiedzy o emocjach niż skupiać się na wzbudzaniu współczucia i empatii u tych osób.